

X

ESCLATA LA SEGONA GUERRA MUNDIAL

El dia 1er. de Setembre de l'any 1939, sense prèvia declaració de guerra, Alemanya atacava Polònia. Inaugurava oficialment el seu sistema de "guerra llampec" que ja havia assajat a Espanya contra les forces republicanes.

A Suïssa el 2 de Setembre, el Consell General reunit amb urgència a Berna, decretava la mobilització general. Cinc o sis divisions alemanyes equipades i armades ocupaven l'altra banda del Rin a poca distància de la frontera suïssa, tan poca que en alguns llocs només calia travessar el riu per trepitjar el sòl suís.

A Ginebra ja no es parlava d'altra cosa. Tothom es preguntava com ho faria la petita i pacífica Suïssa per a plantar cara a la poderosa i bèl·lica Alemanya Nazi. Però no hi havia cap confederat que no es preparés a resistir l'agressió. El poble tenia confiança en els seus governants. Ningú o potser alguns sí, no sabia exactament quines eren les precaucions que el govern federal, ja d'anys desenvolupava contra una possible agressió alemanya.

Hom parlava de les grans perforacions dels Alps orientals. Hom pretenia que dins del Sant Gotthard hi havia armes, municions i aliments per a resistir alguns anys de guerra.

A Suïssa, com ja sabeu no hi ha exèrcit. Tots els homes fins l'edat de cinquanta anys són considerats membres de la milícia nacional. Cada un d'ells té a casa el seu uniforme i el seu armament. Durant set anys fa servei militar, tres setmanes cada estiu. S'hi exerciten al tir i a les grans marxes, a les escalades i a la gimnàstica. En arribar als 45 anys passen a la reserva fins als cinquanta. Els oficials són voluntaris i a la milícia nacional no hi ha ni generals, ni coronels, ni comandants.

La mobilització general restava doncs enllestida en poques hores. L'ordre havia estat donada per ràdio i l'endemà les quintes cridades, eren a les casernes, equipades, armades, esperant l'ordre de marxar. El Consell Federal i per aquest extraordinari i greu esdeveniment, havia nomenat un general, un home enèrgic, pruènt i senzillíssim. Es deia Guisan. Tenia tipus, potser ho era, de vinaytaire vâudois és a dir del Cantó de Vaud, el Cantó més alegre i pròsper de la Suïssa francesa, amb capital a Lausanne, refugi de monraques i prínceps destronats, entre altres: el vell Aga Kan, el comprins d'Alemanya, fill de Guillem II amb les seves famílies, dos fills i l'esposa d'Alfons XIII d'Espanya.

La primera providència del Consell Federal, era la cobertura de fronteres: la d'Alemanya, la de França, la d'Itàlia i la d'Àustria, ja que Suïssa es troba voltada d'aquests quatre països.

Alhora que la mobilització general, el Consell Federal decretava també la requisita total d'aliments. Concedia als ciutadans, el dret d'adqui

rir lliurement tot el que els abellís, durant 24 hores. Passat aquest termini començava el racionament total de les existències hagudes i per haver dintre la Confederació Helvètica. En certs països, entre els quals possiblement Espanya, aquesta llibertat durant 24 hores d'adquisició hauria donat lloc a grans abusos especulatius. A Suïssa no va va provocar ni un excès de cues en els establiments d'alimentació. Les dones proveïen del més necessari sense excitació ni crits, sense disputes o presses. Tenien confiança en les precaucions del govern. Sabien que tot es faria de la millor manera possible sense privilegis ni abusos. Després d'aquelles 24 hores de venda lliure, tot es vendria a base de cupons. Cada ciutadà tindria els seus que li permetrien adquirir diàriament o setmanalment els grams de carn, d'embotits, de formatge, de pa, de sucre o de llet que li marqués la llei. Així, a partir d'aquell memorable 2 de Setembre de 1939, tot el país, aquell petit gran país helvètic, entrava en una nova era que podrien anomenar castrense.

La nació seria regida per un consell de guerra que hom acceptava en una admirable pau, ordre i calma interiors generals.

En les llars ginebrines regnava certa agitació. Calia fer viatges a les botigues que no van tancar en tot el dia ni en tota la nit. Jo hi acompanyava Julieta d'Ingouville, no per aprovisionar-me d'aliments perquè no tenia diners per a pagar-los - a mi el racionament em preocupava molt poc - sinó per ajudar-la a tragar paquets. Una part del que contenien

aquells paquets, es convertiria en delicioses menges que jo compartiria amb la família.

L'endemà Ginebra, com totes les ciutats de Suïssa, es va llençar al carrer. Anàvem a acomiadar els soldats que marxaven a cobrir les fronteres de la Confederació. Menys els malalts i els invàlids, tot el poble ginebrí, com una immensa riuada, acompanyava els soldats a l'estació de Cornavin. Ningú no podia preveure si les divisions alemanyes formades a l'altra banda del Rin envairien aviat Suïssa, o si aquells soldadets des preocupats i alegres que anaven a agafar el tren, haurien d'afrontar la primera escomesa nazi. De moment però, amb tota simplicitat, sense passes marcial, sense crits, sense himnes, sense flamejar de banderes, els homes de la milícia nacional anaven a cobrir les fronteres, a defensar-les si calia. La independència del país sense adjectius enfàtics, era per a un confederat més preciosa que la vida. Mantinguda indefallent des del segle XIII, època de la instauració de la Confederació Helvètica, aquesta independència constituïa la suprema aspiració de tots els suïssos: alemanys, francesos, italians, reto-romans de l'Engadine... Suïssa sencera vivia pendent d'aquelles divisions nazis estacionades a l'altra banda del Rin, tan a prop del territori helvètic que, alçant la veu els soldats d'ambdós exèrcits haurien pogut conversar entre ells.

A casa els d'Ingouville, que començava a ésser el meu refugi familiar, no solament hi reganva l'agitació originada pel racionament d'a-

liments sinó l'alarma del perill nazi. Mrs. Temple, la mare de Julieta, Julieta i Guy eren súbdits anglesos. En cas d'invasió alemanya serien fets presoners i enviats a camps de concentració nazis. Jacques Brugger i jo érem suïssos. Ignoràvem el tracte que ens destinaven els alemanys en cas d'envair el país. Reunits al volt de la taula, on tots cinc havíem sopat, aquell vespre discutíem el que faríem a la primera notícia de l'entrada dels alemanys en territori suís. A Satigny, un poblet vitícola prop de Ginebra hi vivia una altra filla de Mrs. Temple, vídua d'un alemany. La vella senyora Temple i el seu gos Peter s'hi refugiarien. Julieta i Guy passarien la frontera francesa país aliat d'Anglaterra on serien ben acollits. Jacques Brugger i jo romandríem a Suïssa a l'espectativa del que els invasors ens destinaven. La convicció que anava a esclatar una guerra mundial estava en tots els ànims. El dia 25 d'Agost d'aquell mateix any, Anglaterra havia signat una pacte d'aliança amb Polònia, al qual França s'havia adherit. Després de l'agressió alemanya a Polònia tothom esperava que Anglaterra i França declararessin la guerra a Alemanya. Però la sorpresa i el desconcert dels aliats es traduïa en dil·ligències diplomàtiques, canvis d'impressions, notes i comunicats. En l'endemig, els alemanys avançaven d'una manera vertiginosa. En vuit dies arribaven a les foranies de Varsòvia mig destruïda ja per l'aviació. I el 18 de Setembre, Rússia per la seva banda envaïa Polònia. Els aliats encara no havien pres cap determini quan els russos i els alemanys ja se l'havien repartida.

El 29 de Setembre Molotov i Ribbentrop redactaven un comunicat

amb el qual pretenien haver resolt la qüestió polonesa. Ja no restava, segons ells, cap motiu perquè l'estat de guerra subsistís. Per tant, si aquest continuava, els responsables serien les potències occidentals, és a dir Anglaterra i França que havien signat un pacte de solidaritat amb Polònia. El 25 d'Octubre la Unió Soviètica sol·licitava del govern finlandès la cessió de certs territoris i la instal·lació d'una base a Hango. Finlàndia s'hi negava. El dia 30 de Novembre era atacada per Rússia. Els finlandesos detenien l'atac rus per algun temps. Anglaterra i França s'hi entusiasmaven. Es proposaven enviar-hi una ajuda militar de 100.000 homes. Però Suècia i Noruega no els permetien passar per llur territori. Finalment Finlàndia sucumbia i els russos ocupaven els territoris desitjats. Però Finlàndia, Déu sap per quin endiestrat miracle, conservava la independència.

Tot això semblava que passés molt lluny de nosaltres. Era com un malson. com una amenaça més o menys vaga en la qual tots instintivament evitàvem de pensar. Adhuc els mateixos francesos, els nostres veïns més pròxims i més estimats, semblaven no creure en el conflicte bèl·lic que existia dintre del propi territori. L'anomenaven "la drole de Guerre". Un fumista francès desertor, va venir a Winkelried a adobar-me el canó de l'eg tufa. Em va dir que l'oficialitat francesa s'havia venut a Alemanya. - Aquesta era l'opinió de molts francesos -. "Els cap militars són uns traïdors" afegia el fumista. "Representen la comèdia de la guerra mentre dis-

cuteixen les condicions d'un pacte amb Alemanya per lliurar-li una part del nostre territori".

Efectivament, no es parlava de cap batalla. Els alemanys romanien atrinxerats a la línia "Sigfried", els francesos, en la "Maginot". Únicament en el mar hi havia una certa activitat bèl·lica. Anglesos i francesos enfonsaven o immobilitzaven vaixells alemanys. Els alemanys corresponien amb atacs submarins. Un cuirassat minúscul, el "Graf von Spee" operava com a corsari a l'oceà Atlàntic. Però el radar anglès inutilitzava l'activitat destructiva dels submarins i el mateix "Graf von Spee" va caure en la trampa. Fou enfonsat pels seus mateixos tripulants en l'estuari del "Rio de la Plata".

La fesomia de la guerra canviava brúscament en la primavera del 1940. Els aliats havien projectat ocupar el port noruec de Narvik d'on surt el ferrocarril de les mines de ferro de Gallivara i Kiruna, a Suècia. El dia 6 d'Abril, mentre els britànics sembraven mines a la badia de Narvik, els alemanys envaïen Dinamarca. Se n'amparaven per sorpresa. Entre els danesos només hi va haver tretze morts i entre els invasors, solament vint ferits. El mateix dia, forces alemanyes aerotransportades s'apoderaven d'Oslo, d'on fugia el rei Haakon VIIè. amb el seu govern mentre un capitost nazi noruec: Vidkun Quisling formava a cremadent un partit pro alemany. El rei Haakon havia aconseguit refugiar-se a Londres on formava un govern noruec a l'exili.

Inesperadament i sempre segons el sistema de "guerra llampec" adoptat pels nazis, el 10 de Maig aquests desencadenen un violent atac aeri damunt Rotterdam i La Haia. Tot seguit tropes aerotransportades s'aparen dels aeroports i dels ports del riu Mosa. En cinc dies Holanda restava ocupada, Alemanya encara no li havia adreçat cap declaració de guerra.

La reina Guillermina s'havia refugiat a Londres mentre Bèlgica era també envaïda. Leopold IIIer., contra l'opinió del seu govern, es retia als alemanys sense tractar de defensar el seu país ni resistir els invasors. De fora estant, quasi unànimement, Leopold IIIer. era durament acusat. Premsa i ràdio de tota Europa, descomptant és clar, l'Alemanya i els seus satèl.lits simpatitzants, el tractaven de covard, de traïdor, de venut a la causa alemanya. Leopold IIIer. havia fet unes declaracions públiques. Tractava de justificar-se: "Voler resistir un enemic tan poderós, deia, equivaldria a un suïcidi". Rendint-se evitava, potser, la destrucció de Bèlgica i estalviava la vida de molts homes. A Suïssa l'actitud del rei de Bèlgica era unànimement i durament censurada. El petit país helvètic, orgullós del seu històric passat i amant fins a l'heroisme de la seva independència, estava decidit a resistir. Però les menaçadores divisions alemanyes ja no estacionaven a l'altra banda del Rin com gossos afamats esperant l'ocasió de tirar-se damunt la llet, la mantega i el formatge de les vaques suïsses. S'havien escampat per altres dissortat països.

En ésser ocupada una extensa zona de França, bona part dels regiments francesos i anglesos del nord, restaven encerclats i separats del

reste de l'exèrcit. Es refugiaven a Dunkerque amb l'esperança d'embarcar cap a Anglaterra. Era una maniobra difícil, penosa i heroica que van triar vuit dies a realitzar. Aquest embarcament dels regiments copats, escriu una de les pàgines més silenciosament heroiques de la segona guerra mundial. Tota la població marinera civil anglesa hi va col·laborar, cadascun amb els seus mitjans i els seus esforços. No va restar cap nau gran o petita, vapor, veler, llanxa-motora o xalupa que no es fes a la mar des de la costa d'Anglaterra. Dia i nit els vaixells navegaven ençà i enllà del canal transportant soldats a Anglaterra mentre l'aviació alemanya els anava hostilitzant i esmicolant.

A França, en escampar-s'hi les 300 divisions alemanyes que havien trencat el front de Sedan, la població civil del nord i del nord-oest formava una immensa riuada de fugitius camí de la zona lliure.

El dia 10 de Juny, el govern francès abandonava París. S'instal·la a Burdeos. El mateix dia, Itàlia declarava la guerra a França i envaïa una part de la Savoia.

El 14 de Juny, els alemanys entraven a París. El general Pétain es decantava a discutir amb ells les condicions d'un armistici. De Gaulle, s'hi mostrava fúriósament contrari. Pétain sol·licitava la intervenció d'Espanya en el pacte que projectava concloure amb els nazis. Winston Churchill notificava al govern francès que acceptava la rendició de França a condició que la flota francesa no anés a raure a mans dels alemanys.

Anglaterra destruiria la flota francesa. El dia 16 de Juny, Beynaud,

president del govern francès, dimitia. Hitler i Mussolini es reunien a Munich. De Gaulle, a través de la BBC s'adreçava als francesos des de Londres. Els deia que no acceptessin l'armistici; calia organitzar la resistència en tot el país. Mils i mils de francesos hi estaven d'acord. Queien les primeres víctimes d'aquesta resistència. En l'endemig i en el mateix vagó de ferrocarril on el dia 11 de Novembre de 1918 i en el mateix bosc de Compiègne, els alemanys ~~firmaaven~~ signaven l'armistici que posava fi a la primera guerra mundial, els francesos disposats a col.laborar amb els alemanys, signaven el que marcava el començament de la resistència contra la col.laboració. França restava dividida en dues zones. Els territoris Nord i Nord-Oest, des de Ginebra fins a Tours i des de Tours a Mont de Marsan fins la frontera espanyola eren ocupats per les tropes nazis. La resta de França romanía lliure, governada per Pétain les idees del qual eren, com hom sap, de caire feixiste. La capital d'aquella nova França alemanyitzada era Vichy.

Alemanya no reclamava la flota de guerra francesa, només exigia que fos desarmada. Entre França i Itàlia, també es signava un armistici. Es desmobilitzaven els ports de Toulon, Ajaccio i Oran. Itàlia tenia dret d'utilitzar el de Djibuti en la Somàlia Francesa i el ferrocarril que la unia amb Addis Abeba.